

KARS BAĞLAMINDA ÂŞIK TARZI ŞİİR GELENEĞİNİN SORGULANMASI

Kürşat ÖNCÜL*

ÖZET

Türkiye'deki âşık tarzı şiir geleneği çalışmalarında ilk olarak adı geçen yerlerden biri olan Erzurum-Kars bölgesi, "kültürün canlı bir şekilde yaşadığı ve yaşatıldığı" söylemiyle hemen bütün araştırmacıların sözlü ve yazılı ürünlerinde yer almaktadır. Bölgenin özellikle tarihî, demografik ve coğrafi konumunun yıllar boyunca geleneğin yaşaması ve yaşatılmasında temel olan anlatıcı, dinleyici ilişkisinin varlığına olanak tanınması, bu söylemin gelenekselleşmesine neden olmuştur. Ancak son çeyrek asırda kültürel, ekonomik ve sosyolojik açıdan değişen kültürel yapı geleneğin sürdürülebilirliğini zayıflatmıştır. Yaşanan gelişmelere yeterince ilgi göstermeyen kurumların âşıkların beklentilerini karşılayamaması hayal kırıklıklarını arttırmış ve âşıklık sanatından ziyade âşıkların sosyo ekonomik sıkıntıları gündemde yer edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kars Âşıklığı, Âşıklık Geleneği, Âşık Sanatının Sorgulanması

THE QUESTION OF THE STUDIES OF MINSTREL STYLE POEMS IN KARS CONTEXT

ABSTRACT

Erzurum-Kars Region which is one of the first mentioned places in the studies of minstrel style poems in Turkey takes place in both written and oral works of almost all of the researchers with the saying "the place where the culture still exists and is being perpetuated". That the historical, demographic and the geological position of the district enables the relationship between the narrator and the audience, which grounds the existence and the maintenance of this culture throughout the years, causes this utterance to become a classical. Yet in the last quarter of this century, the cultural structure of the region that changes in terms of culture, economy and sociology weakens the continuity of this tradition. That the institutions which are not adequately interested in the very latest improvements hasn't met the expectations increases the minstrelsy's disappointment; and moreover, the minstrels' socio-economic straits are the order of the day instead of the art of minstrelsy itself.

Key Words: Minstrelsy of Kars, The Tradition of Minstrelsy, The Question of Minstrelsy

---

* Yrd. Doç. Dr., Kafkas Ü. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek:
onculkursat@yahoo.com

Türkiye'deki âşık tarzı şiir geleneği çalışmalarında ilk olarak adı geçen yerlerden biri olan Erzurum-Kars bölgesi, "kültürün canlı bir şekilde yaşadığı ve yaşatıldığı" söylemiyle hemen bütün araştırmacıların sözlü ve yazılı ürünlerinde yer almaktadır. Bölgenin özellikle tarihi, demografik ve coğrafi konumunun yıllar boyunca geleneğin yaşaması ve yaşatılmasında temel olan anlatıcı, dinleyici ilişkisinin varlığına olanak tanınması, bu söylemin gelenekselleşmesine neden olmuştur. Çukurova, Toroslar, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgelerindeki âşıkların ve âşık tarzına ait ürünlerin inkâr edilemez konumlarına karşın, Erzurum-Kars bölgesinin geleneğin sürdürülmesi adına çok boyutlu yapısı, geleneğin taşıyıcılığını üstlenmesine dolayısıyla âşık edebiyatına dair konularda ağırlık merkezi olmasına olanak tanımıştır. Köprülü'nün tespitlerinin ardından geçen süreye rağmen bölgede geleneğin önemsenecek bir boyutta yaşaması, doğal olarak yukarıda belirtilen söylemin her dönem tekrarına izin vermiştir.

Türkiye'de sosyal bilimlerdeki kabullerin değişimi ve bu değişimin akademik yapıya yansımaları her zaman kısa sürede gerçekleşmediğinden bölgenin kültürel anlamda kabuk değişiminin en canlı bir zaman dilimini yaşadığı son çeyrek asra ait değişimin sosyal, ekonomik, siyasal ve akademik boyutları sözel doku içerisinde ifade edilmekle birlikte akademinin yazınsal ürünlerine yeterince yansımamış ve kültürü yaşatmak adına laboratuvar ortamında da olsa bir müdahalede bulunulmamıştır. Bu çalışma, belirtilenler kapsamında âşık edebiyatının günümüzdeki konumunu Kars bağlamından hareketle özelden genele

1. Âşıklar Açısından
2. Kültürel Açısından
3. Yönetimsel Açısından
4. Araştırmacılar Açısından

ele almayı hedeflemektedir.¹

1. Âşıklar Açısından

Âşık edebiyatı kavramı içerisinde ilk hatırlanan öge âşık, ozan, halk şairi, meydan şairi gibi kavramlarla anılan geleneği yaşatan kişilerdir. Âşıklık geleneğinin yaşadığı hemen her yerde konuyla ilgili temel sorun, geleneğin yaşatıcısı konumunda bulunan kişilerin yaşadığı sosyal ve ekonomik problemlerdir. Konuya ilişkin pek çok yetkili ve uzman kişinin çözüm önerileri bulunmasına karşın geleneğin taşıyıcıları açısından sorun henüz çözümlenebilmiş değildir. Sorunun çözümlenememesinin birçok nedeni olmakla birlikte çoğunlukla geleneğin temsilcilerine söylenemeyen ya da dolaylı olarak ifade edilen icra ve sanat açısından temel problemler şunlardır:

- a) İcra edilen sanatın sözel ve müzikal anlamda işlevsel olmaması

Âşık edebiyatı ozan baksı dönemden günümüze kadar insanların temel ihtiyaçlarından biri olan eğlence ihtiyacına cevap veren bir yapıyla korunmuş ve kendini bu çerçevede şekillendirmiştir. Ancak sözlü kültür ortamının sona ermesi ve teknolojideki gelişmeler yaşam tarzında değişiklikleri beraberinde getirince, bu değişim eğlence kültürünü de etkilemiş ve yeni bir eğlence anlayışı doğmuştur. Bu yeni yapılanma içerisinde kendine istedik ölçüde yer bulamayan gelenek, kısırlaşmaya ve kendini tekrara başlamıştır. Tekrar, kaçınılmaz olarak âşıkların sanatlarının yeni nesillere hitap edememesi sonucunu doğurunca; sanatsal açıdan içe dönük

¹ Konuyla ilgili Artun, tarafından yapılan çalışmada konu, 1. Günümüz Âşıklık Geleneğiyle İlgili Tespitler 2. Günümüzde Âşık Toplantıları ve Şölenleriyle İlgili Bazı Tespitler 3. Araştırmacılar, Kurum ve Kuruluşlara Düşen Görevler, şeklinde üç temel başlık içerisinde incelenmiştir. Burada belirtilen hususlara yeni unsurlar eklenecek ve güncellenecektir.

yapılanma gerek sözel gerekse müzikal anlamda dinleyici kitlesiyle icracılar arasındaki uyumsuzluğun ölçüsünü arttırmıştır.

b) İrticalin zayıflaması ve usta malının ön plana çıkması

Sözlü kültür içerisinde kendisine aktarılan bilgilerle şekillenen âşıklar, sanatlarını icra edecek doğal ortamdan yoksun olmaları nedeniyle sanatsal yeteneklerinden uzaklaşmışlardır. Fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamayan âşıklar bu nedenle yeni iş alanlarına yönelmişler ve âşıklığı bir anlamda ikinci bir iş olarak görmeye başlamışlardır. Gelenekten uzak bir yapı içerisinde sanatlarını sürdüremeyen/geliştiremeyen âşıklar belleklerinde yer etmiş usta malı eserlerle az sayıdaki dinleyici kitlesinin karşısına çıkmaya başlamışlardır. Sanat icra etmek kaygısından ziyade yaşam kavgası veren âşıklar, günlük programlarda dinleyicilere sundukları kısa programlarda beğenildiğini düşündükleri eserleri sunmaya başlamışlardır. Beğeninin âşık atışmalarında yoğunlaşması âşıkların benzer ayaklarla gerçekleştirdikleri atışmaları sahnelemelerine yol açmıştır. Yoğunlukla âşıkların rahat bir şekilde söyleyecekleri açık ayaklar âşıkların zorlanmadan icra edebilecekleri bir sahne şovuna dönüşmüştür. İcra esnasında dinleyiciler arasında bulunan ve geleneği bir şekilde ilen kişiler de âşıkların dinleyiciler karşısında mahcubiyet duymalarını engelleyici ayakları vermelerini sağlamıştır. Tekrarı destekleyen bu durum, aşığın ve dinleyici kitlesinin gelenekten bir adım daha uzaklaşmasına dolayısıyla geleneğin kısırlaşmasına yol açmıştır.

c) Âşıkların eğitimsizlikleri

Âşıklık sanatını sürdüren kişilerin büyük bir kesiminin ilk ve orta dereceli okullardan mezun olmaları, geleneğin tarihsel sürecinin, gelenek kapsamında yaşanan tartışmaların ve konuyla ilgili diğer yaklaşımların büyük bir bölümünün yalnızca akademik çevrelerle olan ilişkiler kapsamında haberdar olunması sonucunu doğurmuştur. Bu durum doğal olarak beklentilere cevap verememelerine, kendilerini yenileyememelerine ve var olan problemlere çözüm üretmemelerine yol açmaktadır. Gelenekle eğitimi birleştiren Âşık Ömer, Gevheri gibi âşıkların ardından konservatuvarlı âşıkların var edilememesi, irticali güçlü ve özgün nitelikleriyle dönüştürücü, yönlendirici âşıkların istendik düzeyde var olamaması âşıklığın toplumsal konumuna zarar vermiş, bilimsel yetersizlik müzikal yetersizlikle beslenince kültürün anlam ve önemi toplumsal açıdan ortadan kalkmaya başlamıştır.

d) İcranın gelenekselliğine karşın dinleyicinin güncelliği

Âşıkların irtical yeteneklerinin zayıflaması ve özgün eserlerin verilememesi âşıkların var olan ustamalı eserleri koruma içgüdüsünü doğurmuştur. Potansiyel yeni dinleyici kitlesinin beklentilerine karşın âşıkların geçmişin sözel ve müzikal yapıyı koruma istekleri âşıklarla dinleyiciler arasında arz talep dengesini aksi yönde geliştirmiş, dolayısıyla, yeni neslin dinleyici kitlesine dönüşümü engellenmiştir.

e) Âşıkların yerelden uzaklaşamamaları

Turkish Studies

Osmanlı İmparatorluğu içerisinde ülkenin hemen her yerinde görülen âşıklar, toplumun eğlence kültürü içerisinde önemli bir yer işgal etmelerine karşın XX. yüzyıldan itibaren icra ortamı ve icracılar noktasında daralmaya başlayan gelenek yerelleşmeye başlar. Yakın geçmişe kadar farklı coğrafyalarda özellikle “semai kahveleri” aracılığıyla seslerini her kesime ve bu kesimlerin beklentilerine yönelik bir formda duyuran âşıklar, geleneğin dar bir alana sıkışmaya başlamasıyla bölgesel bir nitelik kazanmaya başlamışlardır. Üniversitelerin artmasına bağlı olarak öğrenci geçişlerinin yaşanması, memur ve işçi atamaları gibi nedenlerle illerde farklı kültür çeşitliliklerinin varlığı, eğlence sektöründe yerel kültürlerin daha dar alanlara sıkışmasına, televizyon ve radyo gibi iletişim unsurları ise ters bir istikametle ulusal kültür öğelerinin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Âşıkların değişen bu yapı karşısında yerel ağızları ve müzikal dokuyu sürdürmeleri ise geleneğin anlaşılabilirliğini kaybetmesine ve beğenilirliğinin azalmasına neden olmuştur.

2. Kültürel Açıdan

Kültürel öğeler, canlı bir varlık gibi doğar, gelişir ve ölürler. Şartlar doğrultusunda değişimini gerçekleştirebilen ve yeni şartlara adapte olabilen kültürel öğeler yaşamını devam ettirir. Tarihsel süreç kapsamında şamanlıktan, ozanlığa ve âşıklığa geçerek varlığını yeni şartlar doğrultusunda sürdürebilen gelenek bugün yeni şartlara uyarlanamamaktadır. Bölge için temel yaklaşım olarak görülen

a) Özel gün ve eğlencelerin (özellikle düğün ve sünnet törenlerinin) vazgeçilmez unsuru olarak görülen âşıkların vazgeçilmezliğinin sona ermesi

b) “Uzun kış geceleri”nin televizyon dizileriyle kısalması

c) Masal ve hikâye dinleyerek yetişen çocukların, bilgisayarlarla yeni masal ve hikâye dünyasıyla tanıştırılması

sürecinde ülkenin kültürel öğelerinin göz ardı edilmesi ve bu süreçte ilgililerin müdahalesinden yoksun bir geçişin yaşanması nesiller arası kuşak çatışmasının boyutunu arttırmıştır. Tüm bu kültürel asimilasyon sonucunda kendini değil sunulanı tercih eden yeni nesil, sunulanı yaşamak adına kendini reddiyeye giden yolu bilinçsizce tercih etmiştir. Bu tercih ise doğal olarak geçmişin bir parçası olarak sunulan âşıklığı, kendi problemleri ve çağın problemleri arasında yaşam mücadelesi içerisine girmiştir.

3. Yönetimsel Açıdan

Osmanlı İmparatorluğu’nun ardından ulus devlet anlayışıyla kurulan yeni devlet, bu anlayışını kuramsal bir çerçeveye ve bir folklor politikasına yansıtılmakla birlikte derleme/tespit noktasında gayri resmi boyutta destekleyici bir yapıda olmuştur. Ülkenin genel politikası çerçevesinde yapılan çalışmalar ilerleyen dönemlerde kurumsal bir kimliğe dönüşmüş ancak gerek bu kurumsal yapı gerekse de genel kabuller bir dönüştürmeden ziyade tespitle sınırlı kalmıştır. İtalya, Almanya, İspanya, Rusya, Çin gibi ülkelerde görülen devlet söylemli yönlendiricilik bu anlamda Türkiye’de resmi bir boyut kazanmamıştır.² Âşıklık geleneği açısından bu durum

² Diğer ülkelerdeki folklor politikalarına ilişkin olarak Richard M.Dorson. Günümüz Folklor Kuramları. Yay. Haz. Fikret Türkmen. Çeviren: Nermin Ulutas. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi. 1984; Özkan İsa, “Sovyetler Birliği Döneminde Türkmenistan’da Folklor Çalışmaları” Türk Dünyası Araştırmaları, Bengü İzler, Ankara, Pagema Yayınları, Temur Nezir, Folklor ve İdeoloji, Sovyetler

geleneğin kendi doğal seyri içinde yaşamasına ve kendi kaderini kendinin çizmesine olanak tanımıştır. Kurtuluş savaşı sonrasında onlarca yılın savaş yorgunluğu neticesinde belirli bir yaşın üstündeki erkek sayısının ciddi anlamda azalması Kars-Erzurum bölgesinde yaşanan kırk yıllık Rus hakimiyetine bağlı olarak yaşanan gelişmeler bölgede kültür taşıyıcısı âşıkların azalmasına dolayısıyla geleneğin zayıflamasına yol açmıştır. Savaş sonrasında yeniden var olmaya başlayan gelenek XX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren yaşanan teknik ve kültürel değişimlere direnememeye ve güçlenmeye başlayan yapısından uzaklaşmaya başlamıştır. Geleneğin, politik anlamda destekten uzak kalması ve kurumsal boyutta yönlendirilmemesi günümüzdeki halini almasında önemli bir etken olmuştur. Folklor politikasının bu durumunu gözlemleyen özellikle akademisyenlerin bu anlamda müdahaleci bir tavır sergilemesi Sakaoğlu'nun belirttiği gibi "Âşıklara yön verme" (Sakaoğlu 1989) misyonunu üstlenmelerini ve ilgili kurum ve kuruluşları yönlendirmelerini gerekli kılmaktadır.

4. Araştırmacılar Açısından

Türk halk edebiyatına yönelik ilk dönem çalışmaları, Atatürk Üniversitesi kapsamında yeni bir atılım içerisine girince, yaşayan kültürel öğelerin tespit, tahlil ve kuramsal uygulamalar üzerinde şekillenir. Bu tarihten itibaren alanın her sahasıyla ilgili yoğun bir derleme, yorumlama ve uyarılma içerisine girildiği görülmektedir. Âşık edebiyatıyla ilgili yapılan teorik, yönlendirici ve tanıtıcı çalışmaların (Köprülü, 1962; Dizdaroğlu, 1969; Onay, 1996; Aslan, 1975; Başgöz, 1966; Türkmen, 1974; Boratav, 1988; Günay, 1992; Çobanoğlu, 2000; Düzgün, 1997; Dilçin, 1983; Oğuz, 1993; Sakaoğlu, 1989; Kaya, 1994; Alptekin, 2002 vb.) ardından yeni yöntemler ve yaklaşımlar tespit edilemeyince benzer nitelikli çalışmalar yapılmaya başlamıştır. Bu süreçte 1990'lı yıllardan itibaren Türk dünyasının yeni bir siyasal yapı kazanmasının ardından yeni bir ivme kazanması gereken çalışmalar, gerek ülkelerarası gerekse üniversitelerarası ilişkilerin siyasal, ekonomik nedenlerle istenilen seviyelere ulaştırılamaması konuyla ilgili yeni perspektiflerin gerçekleştirilememesine yol açmıştır. Az sayıda kişinin özverili gayretleri, bu anlamda takdir edilmesi gereken çalışmaları var ederek heyecanın belirli bir oranda da olsa korunmasına ve geleceğe köprü kurulmasına katkı sağlamakla birlikte, zamanla, âşık edebiyatına yönelik çalışmaların akademik dünyada heyecan uyandırmaktan uzak yayınlara dönüşmesine neden olmuştur. Araştırmacılar açısından bu durumun temel nedenlerini üç ayrı başlık altında ele almak mümkündür:

a) Metin merkezli

Konuyla ilgili yapılan yol gösterici eserlerin sonrasında daha ziyade metin merkezli çalışmaların yapılması birbirine benzer nitelikte ürünlerin verilmesine yol açmıştır. Sahadan uzaklaşılmasıyla, kütüphanelerdeki kaynaklardan hareketle yapılan çalışmaların sayısı artmış, bu durum doğal olarak yeni yaklaşımlardan uzak söylem ve tespit noktasında tekrarlara düşen çalışmalara yol açmıştır. Bağlamsız, yönlendirici olmayan ve benzer bakış açılarıyla gerçekleştirilen eserler genç araştırmacılar/akademisyenler açısından farkındaliksız ürünlerin ortaya çıkarılmasına yol açmıştır.

b) Eleştirel olmayan

Birliği Döneminde Kırgızistan'da Foklor Politikaları ve Çalışmaları, 1917-1958, Türk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara 2011

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Akademik yapı içerisinde eleştirel çalışmaların ancak belirli bir noktadan sonra yapılabilişliliği konuyla ilgili kişilerin daha ziyade monografik çalışmalar yapmasına neden olmaktadır. Geleneğin zayıflaması ve gelenek taşıyıcılarının farklı sözel ve müzikal yapıları reddiyesi farklı niteliklere ve söylemlere sahip âşıkların ortaya çıkmasını engellemiştir. Bu durum araştırmacıların çekinceleriyle birleşince, benzer çalışmalar benzer sonuçların elde edildiği ürünleri doğurmuştur.

c) Müzikal unsurlardan yoksunluk

Fen-Edebiyat Fakülteleri kapsamında eğitim gören akademisyenlerin müzikal bilgi birikiminden uzak olmaları çalışmaların metin merkezli olmasını destekleyince kurgusu, icrası ve sürdürülebilirliği müziğe bağlı bir geleneğin müzikal öğelerinden ziyade sözel dokusunun incelendiği bir âşık edebiyatı formu ortaya çıkmıştır. Konuyla ilgili az sayıdaki müzik bilgisine sahip araştırmacının ortaya koyduğu eserler ise problemin çözümüne yol göstermiş ancak problemi çözememiştir. Konuya ilişkin en can alıcı söylem özellikle tür ve şekil meselesinde kendini göstermektedir. İlgili problemin çözümünde müziğin önemi hemen tüm araştırmacılarca ifade edilmekle birlikte konuyla ilgili araştırmacıların büyük bir bölümünün bu anlamda bir eğitime sahip olmaması problemin sonuçlanmasını zorlaştırmıştır.

Yukarıda vurgulanmaya çalışılan tüm unsurlar Kars bağlamında yapılan görüşmeler ve edinilen izlenimlerden hareketle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bugün Kars âşıklığı, belirtilenler ışığında âşıklık sanatından ziyade âşıkların yaşam mücadelesine sahne olmaktadır. Dinleyici kitlesini kaybetmesi ve doğal icra ortamından uzaklaşan gelenek güçlü sesleri doğuramamaktadır. Geleneğin temel taşlarından “Çobanoğlu Kahvesi”nin kapanmasının ardından bu anlamda bir mekândan yoksun olan Kars, yıllar sonra UNESCO kapsamında yürütülen projeler sonucunda geleneği sürdürme adına bir mekâna sahip olmuştur. Ancak mekân, fiziki konumunun kültür adına taşıyıcılık üstlenme noktasından uzaklığı, değişen şartların sadece “âşık kahvesi” olarak faaliyet gösterecek bir işletmeye ihtiyaç duymaması, toplumu sürükleyecek bir âşığın var olmaması gibi etmenlerle ilgi görmemiş, Murat Çobanoğlu Âşıkları Koruma Derneği Başkanı, Âşık Mahmut Karataş’ın yoğun uğraşlarına rağmen işlevsellik kazanamamıştır. Devam eden süreçte de “Çobanoğlu Kahvesi”nin misyonunu taşıyamayacağı görünen mekân, sadece özel günlerde belirli bir saat diliminde taşınan dinleyicilere hitap etmektedir. Bu çalışmanın gerçekleştirildiği tarihlerde Kars Halk Ozanları Aşık Şenlik Kültür ve Yaşatma Derneği Başkanı, Günay Yıldız’ın çabalarıyla tarihî bir binanın “Kars Aşıklar Otağı” adıyla açılması özellikle mekânın konumu itibarıyla ilgi çekecek gibi görünmektedir. XX. yüzyılın son çeyreğinde Kars’ta âşık kahvehanelerinin sayısının dörde ulaştığı günlerin tarihteki yerini aldığı bir gerçek olmakla birlikte yeni yapılanmaların bu günleri yeniden var etme çabasının dışında bir dönüşümün izleri olması dileği bu kültüre gönül veren kişilerin umudu konumundadır.

Belirtilen bu çalışmalara karşın bölgede halk edebiyatı alanında çalışmalar yapan Küçük’ün âşıklara ilişkin olarak “...makam üretmez olmuşlardır. Hep aynı makam, hep aynı ağız, aynı tel ile çalıp söylemişlerdir.” ifadeleri ile “Gerek Kültür Bakanlığı olsun, gerek Konya ve Kars Âşıklar Bayramı olsun, gerek çeşitli şiir yarışmaları olsun âşıklarımıza madalyalar yağdıra yağdıra kilolarını ağırlaştırdı, sanatlarını hafiflettiler.” (Küçük 2005) sözleri konunun yukarıda belirtilmeye çalışılan unsurlarının bölge insanı tarafından net bir şekilde dışa vurumudur.

Temel unsurlarıyla özetlenmeye çalışılan hususlar çerçevesinde geleneğin kişisel çabaların yetersiz kalması ve somut önerilerin kurumsal bazda desteklenmemesi nedeniyle geleceğe umutsuz ve yorgun bir şekilde gittiği görülmektedir.

Turkish Studies

KAYNAKÇA

- ALPTEKİN, Ali Berat, **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002
- ARTUN, Erman, Emlak Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 1998
- ARTUN, Erman, **Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri**, Öz Baran Ofset Matbaacılık, Adana, 2011
- ASLAN, Ensar, **Çıldırli Âşık Şenlik Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri**, 1975,
- BAŞGÖZ, İlhan, “Halk Hikâyelerinde Rüya Motifi ve Şaman İnitiation Ayinleri”, **Asian Folklore Studies**, C.XXVI-I
- BORATAV, P.Naili, **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, Ankara, 1988
- ÇOBANOĞLU, Özkul, **Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000
- DİLÇİN, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK Yayınları, Ankara, 1983
- DİZDAROĞLU, Hikmet, **Halk Şiirinde Türler**, TDK Yayınları, Ankara, 1969
- DÜZGÜN, Dilaver, **Âşık Mevlüt İhsani**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum
- GÜNAY Umay, **Türkiye’de Âşık Tarz Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1992
- HEZİYEV, Sergiyye, Kars Âşıklık Geleneği ve Badeli Âşık, **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum, 2010, S.44, s.211-225
- KAYA, Doğan, **Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatı**, Sivas, 1994
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, **Türk Saz Şairleri**, Güven Basımevi, Ankara, 1962
- OĞUZ, M. Öcal, Türk Halk Şiirinde Tür ve Şekil Meselesi, **Milli Folklor**, Ankara, 1993, S.19
- ONAY, A.Talat, **Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nevi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996
- ÖZKAN, İsa, “Sovyetler Birliği Döneminde Türkmenistan’da Folklor Çalışmaları” Türk Dünyası Araştırmaları, **Bengü İzler**, Pagema Yayınları, Ankara, 2007
- RİCHARD, M. Dorson. **Günümüz Folklor Kuramları**. Yay. Haz. Fikret Türkmen. Çeviren: Nermin Ulutas. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1984
- SAKAOĞLU, Saim, Türk Saz Şairi, **Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III**, Halk Şiiri, C.57,S.445-450, Ocak Haziran 1989, s.105-250
- TÜRKMEN, Fikret, **Âşık Garip Hikâyesi: Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Baylan Matbaası, 1974
- TEMUR, Nezir, **Folklor ve İdeoloji**, Sovyetler Birliği Döneminde Kırgızistan’da Folklor Politikaları ve Çalışmaları, 1917-1958, Türk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara, 2011